

ABNNEMET

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars

ADRESSE

« İpjtihad » Constantinople

Téléph : St. 865

xxvième ANNÉE

15 Avril 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ İKTİSADİ

No: 319

ABONEMAN:

Seneliği (24 Nusha) Türki-
ye için 2 1-2 Âlâ kâğıdlıs

5 liradır

İDAREHÂNESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihihi Te'sisi:

1904 — Genève

Yirmi altıncı sene

15 Nisan 1931

que, (*) yani, cihanşümül olan bir nass, yahut catholique bir itikad fikri, bu sebeble her birimizin elimizden geldiği kadar çalışmamız iktiza eden hududsuz terekkinin zıddı gibi bize görünmektedir. Bir fikir (Pensée) başkaların fikirlerinin tekrarı olmamak şartile, şahsi fikir olur ve böyle olmayan şahsi fikir hakikatda mevcut değildir ve mevcut olmaya hakkı yoktur. Her gözün kendi noktai nazarı, her sesin kendi imalesi («accent») olmalıdır. Zekâların ve şu'urların terekki de her terekki gibi mütecanisden gayrı mütecanise doğru gitmeli; idéal vahdeti ancak mutezayid bir tenevvu arasında aramalıdır. İhtimalen bir kaç asır sonra mutemeddin milletlerin hukûmeti olacak olan bir «federatif» yani bir muctemi hukûmetler hukûmeti cumhuriyesinin başında bir vahşi reisin yahud bir şark hukûmdarı mutlakinin saltanatı mutlakası tanınır mı? Hayır. Bununla beraber, beşeriyet, birinden diğerine, bazı kerre görünür görünmez bir sıra derecelerle geçmiştir. Şu kanaattayız ki beşeriyet, aynı veçhile tedricen nassî (dogmatique) ve cihanşümül olmak iddiasında, «catholique», «monarchique» din-den – ki zamanımızda en calibi nazar, en-müzeci, layuhtilik nassile, süphesiz kemale vasil olmuştur – beşeri idéal adettiğimiz ve zaten ne muhtelif muşareket (association) lere veya birleşmelere, ne de en umumî farziyyelere zekâların tedricî ve serbest takarrübü manî' olmayan o individualisme haline ve dini **anomie** ye doğru gidecektir.

Mevzu, dinler ortadan kalkınca bu dinlerde tesebbut etmiş ve guya la yetehavvel dusturlar halinde muvekketen uyuşub kalmış olan şimeî tecessus, cosmologia ve metaphysique hakkındaki şimeî tecessus, her zamandan ziyade ateşin olacaktır.

(*) Catholique kelimesi Yunanca cihanşümül (universel) demek olan katholikos kelimesinden mustak ve burada bu istikakıma'nasi ile kullanmıştır.
A. D.

Okuyucular sütunu:

« DÉMOCRATIE » HAKKINDA

Azizim Doktor,

Lütfen yollamakda olduğun « İctihadın » 1 Nisan nushasında Haydar Rifat Bey tarafından gönderilmiş bir yazı var. Maruf avukatımız Dr. « G. Le Bon » un BASES SCIENTIFIQUES d'une PHILOSOPHIE de L'HISTOIRE invanlı son eseri hakkında « Temps » gazetesinde intişar eden bir makaleyi tercüme ederek İctihat karilerini pek faydalı bir tettebbüden istifade ettirmek istemiş. Bu himmetinden dolayı, İctihadın eski bir okoyucusı sıfatile mumaileyhe teşekkür ettikten sonra ehemmiyetli gördüğüm bir nokta hakkında nazarı dikkati celb etmek isterim.

Dr. Gustave Le Bon, son eserinde temas ettiği « Dèmeoratie » hakkında, daha doğrusu bu kelimenin medlûlu hakkında Fransanın yüksek siyaset adamlarından bazılarının mütalâalarını sormuş. Umumî harbi Fransaya kazandıran ve zekâsının kesginliği kadar bilgisinde derinliği ilede meşhur olan G. Clémenceau tarafından verilen cevapda « Démocratie » şu cümlelerle tarif edilmiş :

L'accroissement des parties de l'intelligence d'en haut filtrées par l'accroissement de l'intelligence d'en bas, pour revenir à leur point de départ en directions générales, acceptables et praticables pour l'ensemble de la nation.

Haydar Rifat Bey Clémenceaunun Démocratie tarifini şöyle tercüme ediyor.

« Millet in heyeti macmuası tarafından kabul ve tatbik olunabilecek şekilde umumî istikametlerden, hareket noktalarına avdet etmek üzere, aşağı tabaka zekâlarının artması yüzünden süzölmüş yukarı tabaka zekâlarının çoğalmasındır. »

Bu ibareden bir mana çıkarılabilmesine imkân görmüyorum. Hatta « İctihat »

da benimle hemfikir olacak ki bu tercümenin altına bu ibaredeki vuzuhsuzluk aslına raci'dir. » diye bir kayıt koymuş !

Evet Clémenceau tarafından demokrasinin tarifi hakkında yazılan ibarenin pek kolaylıkla anlaşıldığı iddi'a olunamaz.

Seninle çok defalar görüşdüğümüz gibi garbın ilmi eserlerini dilimize nakletmek için harfiharfine, kelimesi kelimesine tercüme etmek doğru olamaz. Çünkü memleketimizde, maalesef, ilmi istilahlılar henüz takarrür etmemişdir. Hatta kari' kitlesi biraz derince ve mütekâsif bir ilmi yazıyı kolayca okuyup anlayacak bir seviyeye gelmemiştir. Binaenaleyh « Clémenceau » un demokrasie tarifi mahiyetindeki birçok tarihi ve ilmî bilgileri teksif eden yazıları, dilimize teşrih ve tefsir suretile nakletmek mecburiyetindeyiz. İşte bu zaruretin sevkile Clémenceau'nun tarifini ben şöyle tercüme etmek lazımgeldiği mütalâasındaım :

« Aşağı tabaka zekâsının artması [yani umumî maarifin tarakkisi] sayesinde yukarı tabaka zekâsının bazı kısımlarının süzülüp çoğalması [yani aşağı tabakaya geçerek halk arasında taammüm etmesi] ve bunların, milletin hey'eti mecmuası tarafından kabul ve tatbik edilebilecek umumî vecheler [yahut : temayüller] şeklinde ilk hareket noktalarına [yani yüksek zımmamdar tabakaya] avdet etmesidir(*) . »

Fransa Büyük İhtilalının menbaları göz önüne getirilirse ve on sekizinci asırda « l'encyclopédiste » lerin efkârı ammeyi o büyük değişikliğe nasıl hazırladıkları yani, Clémenceau'nun tarifindeki cümleler ile, yukarı tabaka zekâsının bazı aksamının aşağı tabakalara nasıl

(*) Mutaraza arasındaki cümleler terceme metnini tavih için mütercim tarafından ilave olunmuştur.

süzülüp geçdiği ve nihayet bu ictimai amelienin 89 prensipleri şeklinde teblür ederek bu günkü Fransayı doğurduğu düşünülürse « Clémenceau » nun sözleri billur gibi berraklaşır.

Esasen Clémenceau gibi büyük ihtilâl Jacobinlerinin meşru varisi olan bir siyasi mütefekkirin demokrasieyi başka türlü tarif etmesine imkân varmı idi ;

Bu bahsın daha ziyade ozadılmasına İctihat çerçevesinin müsait bulunmamasına çok müteessifim. Yoksa Démocratie sadadında söylenecek daha pek çok sözler var. Eger bu tercüme tecrubesinde yanılmadığım, İtalyanların dedikleri gibi Traduttore Traditore (**) Clémenceau'nun demokrasie tarifiyle kasd ettiği manaya ihanet etmediğim teslim edilirse ileride başka bir vesile ile şu aralık memleketimizi de son derecede alâkadar eden bu ilm ve tarihi bahse tekrar avnet ederim.

RÉUF AHMED

— İÇTİHAT —

Rauf Ahmet Bey Efendinin bu mütalâasını kendisine gösterdiğimiz Haydar Rifat Bey Efendi âtideki cevabı yazmıştır :

Bir kerre Rauf Ahmet Bey Efendi tercüme değil, tefsir yapmışlar ; sonra tercümelerini izah fikrile aynı cümle içine mutarızalarla koydukları parçaları kapamak suretile okumak halinde, kendilerinin de binefsihi tercümeyi başka türlü yapmadıklarını ve yapılamıyacağını göstermişlerdir ki, bununla da, tercüme ne ise aslının da o olduğunu teyit etmişlerdir. Bubir.

(İctihat da benimle hemfikir olacak ki, tercümenin altına « bu ibaredeki vuzuhsuz-

(**) Bunun me'ali « tercüme eden ihanet eder » dir. (İctihad »

luk aslına racıdır» diye bir kayıt koymuş) buyuruluyor. Demek (İctihat) tercüme-yi ve aslını karşılaştırmış ki bunu böyle yazmış,yani muhterem münekkîdın farz ettikleri gibi kendilerile hemfikir olmamış belki vuzuhsuzluğu aslına irca ederek bana hak vermiştir. Bu da böyle. Fakat (İctihad) ın bana hak vermesi kavilda kalmıştır. Muhterem münekkîd de bu hakikatı kelimele-rinin arasında hem tasdik etmiş hem daha ileri gitmiş, yazılarıyla bir cepheden tenkit büvürmak fikrinde bulunurlarken halin za-rureti ile dönmüşler, bizi fiillerile de hare- ketlerle de tasdike gitmişlerdir. Şöyle ki: o uzunca makaleden aldıkları cümlecîği tercüme ile iktifa edememişler, yukarıda münderic yazılarında aynen görüldüğü üzere aynı cümlede mutarazalar içinde tekmileler koymak suretile o tek cüm- leyi (yani) yine (yani) ve (yine yani) keli- melerile tefsir zaruretinde kalmışlardır, ki bunun da artık neresi tercüme olduğunu düşünmek ve bulamamak kabildir. Bu fiil ve hareketleri bu cümlemin tercümesinin aslından farklı olmadığım bilfiil tasdikten başka ne ifade eder ?

Muhterem Rauf Ahmet Bey Efendi- nin el yazılarını gördüm, kendi yukardaki yazılarına dair aşağı tarafta münderic «mutariza arasındaki cümleler metni tev- zih için müterecim tarafından ilâve olun- muştur» ibaresi kendi güzel yazılarıyla ken- dileri tarafından yazılmıştır. Demek ken- dileri aslın metninin izaha muhtaç oldu- ğunu kavlen debirdaha tasdik etmişlerdir.

(Clémenceau nun Démocratie tarifi mahiyetteki bir çok tarihi ve ilmi bilgileri teksif eden yazılardan) bahsolunuyor. Clé- menceau bir siyasıdır, ilim aleminde bir mevkii yoktur. Démocratie hakkındaki bir سوالın kendisinden de sorulması iş başında olmasındandır, belki daha açık yazamamış olması da bundandır. Yoksa cevabında ta- rihi ve ilmi bilgileri teksif eder mahiyette

hiç bir şey yoktur. Bu سوالın Mussoliniye de sorulmuş olması mumaileyhe böyle bir paye vermeyeceği gibi Mac Donald ın ve Washington un da en büyük mevkilerde bulunmaları ve bulunmuş olmaları böyle ilmi bahıslarla bir ihtisaslarına delalet etmeyeceğini izaha hacet yoktur. nitekim SaidHalim,Ta,lhat paşalar bizde sadırazam değilmiydi ? Vekillik ve Başvekillik başka- bedi,iyiatta, iktisadiyatta, içtimaiyatta ila.. muktada olmak yine başkadır.

Her halde muhterem münakıda şu nezih ve vekur mutalâalarından dolayı teşekkür olunur. Fakat ustadın, kalemlerile muhlidatı tercüme nümuneleri göstermeleri herkesle beraber bu hurmet- kârlarını yalnız muteşekkır değil min- netkâr da eder.

HAYDAR RİFAT

LORD BYRON'UN ESERLERİ

(Mabad ve Son)

CHILLON MAHBUSU (1816)

Havanin muhalefeti sebeble, İsviçre- nin Lausanne şehrine civar küçük Ouchy köyunun bir musafirhanesinde kaldığı iki günde Byron bu 400 mısra,lı manzumeyi yazmıştır. Clarens ve Villeneuve arasında bulunan **Chateau de Chillon** u ziyaretten geliyordu. François Bonnivard ın hapsedil- miş olduğu ve Genève gölünün sathından aşağıda olan zindanı Byrona gösteril- mişti. Chillon Genève gölünün sahilinde bulunan İsviçre şehirlerindendir.

Bonnivar kani, bir «Calviniste» idi ve Duc de Savie ya karşı Genève nin istikla- lini mudafa'a etdiği için diğer iki kardasile beraber 1530 da Chillon chateau suna hapsedilmiştir ve 1536 ya kadar orada kal- mıştır. Byron zindanda hala mevcut ye-